

Paşa Səfərov

Vəkillər Kollegiyasının üzvü

LƏYAQƏTSİZ VƏRƏSƏNİN HÜQUQLARI VƏ VƏZİFƏLƏRİ

Mülki hüququn olduqca böyük və mürəkkəb bir sahəsi olan vərəsəlik hüququ konstitusion hüquq olub normativ hüquqi akt tərəfindən qorunur. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin V bəndinə əsasən, dövlət vərəsəlik hüququna təminat verir (1).

Normativ hüququ aktın vərəsəlik hüququna təminat verdiyi halda, qanunvericilik də vərəsəlik hüququnun subyektlərinin hüquqlarına təminat verir. Belə ki, vərəsəlik hüququn subyektlərinin anlayışının, dairəsinin, hüquqlarının və vəzifələrinin qanunvericilikdə (2) nəzərdə tutulması ilə yanaşı, bu hüquqların və vəzifələrin qorunması da qanunvericilik tərəfindən təmin edilir.

Vərəsəlik hüququnun subyektlərindən biri olan ləyaqətsiz vərəsənin anlayışı Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra MM) 1137-ci maddəsində (Ləyaqətsiz vərəsə) "miras qoyanın son iradəsini həyata keçirməsinə qəsdən maneə törətmiş və bununla da özünün və ya özünə yaxın şəxslərin vərəsəliyə çağırılmasına və ya miras paylarının artırılmasına kömək göstərmiş, yaxud vəsiyyəet edənin vəsiyyətnamədə ifadə edilmiş son iradəsinə qarşı qəsdən cinayət və ya digər əxlaqsız hərəkət törətmiş şəxs (ləyaqətsiz vərəsə) nə qanun üzrə, nə də vəsiyyəet üzrə vərəsə ola bilməz, bu şərtlə ki, həmin hallar məhkəmə tərəfindən təsdiq edilsin" (2) kimi müəyyən edilmişdir.

Ləyaqətsiz vərəsənin hüquqlarından və vəzifələrindən söhbət açarkən öncə bildirmək lazımdır ki, bu barədə nə qanunvericilikdə nə də ki, hüquq ədəbiyyatında ətraflı bir məlumat verilməmişdir (*Məlumat üçün bildiririk ki, MM-in 1142-ci maddəsi "Ləyaqətsiz vərəsə sayılmış şəxsin vəzifələri" adlandırılırsa da, maddədə ləyaqətsiz vərəsənin yalnız "geri qaytarmaq" vəzifəsi göstərilmişdir*). Biz Mülki Məcəllənin xüsusi hissəsinin normalarında nəzərdə tutulmuş halları araşdıraraq ləyaqətsiz vərəsənin hüquqlarını və vəzifələrini müəyyən etmişik. Beləliklə, ləyaqətsiz vərəsənin aşağıdakı hüquqları vardır:

1. Bağışlanmaq hüququ

Ləyaqətsiz vərəsənin hüquqlarından hesab olunan "bağışlanmaq" hüququ digər hüquqlara nisbətən geniş sahəni əhatə edir. MM-in 1140-cı (Ləyaqətsiz vərəsənin bağışlanması) maddəsinə görə, əgər miras qoyan vərəsəlik hüququnun itirilməsinə səbəb olan hərəkətlər törətdiyinin üstü açılmış şəxsi bağışlayarsa və bu qərarını vəsiyyətnamədə aydın şəkildə ifadə edərsə, həmin şəxs bu hərəkətlərinə baxmayaraq vərəsəliyə buraxılır. Bağışlanmanın geri götürülməsinə yol verilmir. (2) Şərh edilən normanın məzmunundan müəyyən bir qüsurlar nəzərə çarpır. Belə ki, normadan görsənir ki, "miras qoyan vərəsəlik hüququnun itirilməsinə səbəb olan hərəkətlər törətdiyinin üstü açılmış şəxsi" bağışlaya bilər, lakin bu bağışlama şəxsin vərəsəlik hüququnun itirilməsinə səbəb olan hərəkətlərin törədilməsinin **üstü açıldan sonra** oluna bilər. Eyni zamanda bu hərəkətin üstünün açılması hələ şəxsin ləyaqətsiz vərəsə hesab edilməsi, yaxud onun qanun və ya vəsiyyəet üzrə vərəsə ola bilməməsi deyil. Bunun üçün həmin hal məhkəmə tərəfindən təsdiq olunmalıdır. MM-in 1137-ci maddəsinin tələbinə görə, ləyaqətsiz vərəsə o halda qanun və ya vəsiyyəet üzrə vərəsə ola bilməz ki, həmin hallar məhkəmə tərəfindən təsdiq edilsin.

Bundan başqa norma yalnız “vərəsəlik hüququnun itirilməsinə səbəb olan hərəkətlər törətmiş şəxsi” subyekt kimi nəzərdə tutur və bu subyekti MM-in 1137-ci maddəsinin əhatə dairəsinə daxil edir. Lakin, MM-in 1138-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş “valideynlik hüquqlarından məhrum edilmiş” və “miras qoyanın saxlanması üzrə öhdələrinə qoyulmuş vəzifələrdən qəti surətdə boyun qaçıran şəxslər” halları özsündə cəmləşdirən “vərəsə ola bilməyən şəxslər” kateqoriyasında əhatə dairəsinə düşür. Çünki, buradada əməl qəsdlə törədilir ki, nəticədə şəxs vərəsəlik hüququnun itirilməsinə səbəb olur (*Müqayisə üçün bax: Ukrayna Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 1224-cü (Vərəsəlik hüququndan məhrum etmə) və Belarusiya Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 1038-ci (Ləyaqətsiz vərəsələr) maddələrinə*).

Qanunvericilik həmçinin şərh olunan maddədə şəxsin bağışlanmasını, miras qoyanın yalnız vəsiyyətnamədə aydın şəkildə ifadə etməsini tələb edir. Əgər miras qoyan şəxsin vərəsəlik hüququnun itirilməsinə səbəb olan hərəkətlərin törədilməsinin üstü açıldıqdan sonra onu bağışlayır, lakin vəsiyyətnamə qoyarkən bu bağışlanmanı qeyd etmirsə o zaman bu bağışlanma qüvvəsini itirir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, şərh olunan bu maddədə ləyaqətsiz vərəsənin bağışlanması maddənin məzmununa görə yalnız vəsiyyət üzrə vərəsələrə şamil edilir. Çünki qanunvericilik açıq şəkildə göstərir ki, miras qoyan bu bağışlanmanı “**vəsiyyətnamə**”də göstərməlidir.

Zənnimcə maddənin bu hissədə nizamasalma qüvvəsinin təsiri olduqca zəifdir. Əslində şəxsin miras qoyan tərəfindən bağışlanması o halda qanuni sayılır ki, şəxs öz hərəkətləri ilə ləyaqətsiz vərəsənin əlamətlərinin təsir dairəsi altına düşür və bu hərəkət maraqlı şəxsin ərizəsi əsasında məhkəmə tərəfindən öz təsdiqini tapır. Bundan sonra miras qoyan həmin şəxsi bağışlaya bilər və bu bağışlanma miras qoyanın öz iradəsini sərbəst şəkildə ifadə etməsindən ibarətdir. Bu ifadə isə həm yazılı, həm də şifahi ola bilər. Beləliklə miras qoyanın ləyaqətsiz vərəsəni **şifahi** bağışlaması halı MM-in 329-cu maddəsinin (Əqdlərin formaları) tələbləri ilə uyğunluq təşkil edir (*Müqayisə üçün bax: MM-in 1261-ci maddəsinə. Həmin maddədə göstərilir ki, ləyaqətsiz vərəsə sayılmış və ya vəsiyyətnamənin birbaşa göstərişi ilə vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş şəxsin xeyrinə mirasdan imtina yolverilməzdir. Bu cür imtina barəsində digər vərəsələr məhkəməyə şikayət verə bilərlər. Demək buradan aydın olur ki, şəxsin ləyaqətsiz vərəsə sayılması həm məhkəmə tərəfindən, həm də vəsiyyətnamənin birbaşa göstərişi ilə mümkündür. Bu isə MM-də başqa bir boşluğun olmasını göstərir.*)

Bəzən ləyaqətsiz vərəsəyə **vərəsəlikdən kənarlaşdırılmaq** kimi sanksiyanın tətbiq olunması istisna edilir. Bu, o vaxt mümkün olur ki, miras qoyan ləyaqətsiz vərəsəni bağışlasın (MM-in 1140-cı maddəsi). Belə halda ləyaqətsiz vərəsənin vərəsəlik hüququ bərpa edilir, vərəsəliyə buraxılır. Bu yalnız miras qoyanın iradəsi əsasında mümkün ola bilər: miras qoyan ləyaqətsiz vərəsənin bağışlamaq barədə qərarını aydın şəkildə ifadə etməlidir. Özü də o, həmin qərarı ləğv edə (geri götürə) bilməz. Əgər miras qoyan bağışlama barədə öz qərarını ləğv edərsə (götürərsə), bu qərar etibarsız hesab ediləcəkdir. (2, 6, 9)

Əgər şəxs miras qoyana qarşı şəxsin vərəsəlik hüququnun itirilməsinə səbəb olan hərəkətlərin törədilməsinin üstü açıldıqdan sonra məhkəməyə müraciət edərək bu halı təsdiq etmirsə və bu barədə hər hansı bir məhkəmə qətnaməsi mövcud deyilsə, o zaman şəxs ləyaqətsiz vərəsə hesab edilmir və onun miras qoyan tərəfindən bağışlanmasına da ehtiyac qalmır.

Ləyaqətsiz vərəsənin bağışlanmasından sonra onun mirasa qarşı olan bütün hüquqları və payı bərpa edilmiş sayılır, yəni şəxs əvvəlki vəziyyətinə qayıdır.

Əgər miras qoyanın ölümündən sonra onun vərəsələri vəsiyyətnamədən xəbərsiz olduqları halda mirası bölüşdürərlərsə və sonradan vəsiyyətnamə meydana çıxarsa və ləyaqətsiz vərəsənin bağışlanması aşkar olunarsa o zaman miras yenidən bağışlanmış vərəsənin iştirakı ilə bərabər bölünməlidir.

MM ləyaqətsiz vərəsəni bağışlanmanı geri götürülməsinə yol vermir. Əgər bu bağışlanma şəxsin miras qoyanın son iradəsini həyata keçirməyə maneə olması nəticəsində baş vermişdirsə və bu hal sonradan digər vərəsələrə məlum olmuşsa o zaman onlar maraqlı şəxs qismində məhkəməyə müraciət edərək şəxsin MM-in 1137-ci maddəsinin tələbi ilə ləyaqətsiz vərəsə hesab edilməsinə tələb edə bilərlər.

2. Başqa miras qoyanın əmlakına miras almaq hüququ

MM-in 1141-ci maddəsinə (Başqa miras qoyanın əmlakını miras almaq hüququ) əsasən, vərəsəlik hüququndan məhrum edilmə vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş həmin şəxsin başqa miras qoyanın əmlakının vərəsəsi olmasına maneçilik törətmir. (2)

Ləyaqətsiz vərəsənin vərəsəlik hüququndan məhrum edilməsi yalnız müəyyən bir miras qoyan barəsində onun yol verdiyi hüquqazidd və nalayiq davranışa görə sanksiyadır. Bu sanksiyaya görə nalayiq davranışa yol verən şəxs başqa miras qoyanın yox, məhz həmin miras qoyanın vərəsəsi olmasından kənarlaşdırılır. Bu isə o deməkdir ki, ləyaqətsiz vərəsə, barəsində hər hansı ləyaqətsiz davranışa yol vermədiyi digər miras qoyanların vərəsəsi olmaq hüququndan məhrum edilə bilməz (MM-in 1141-ci maddəsi). Məsələn, vəsiyyət üzrə vərəsə mirasın açılmasını tezləşdirmək məqsədilə vəsiyyət edəni (qardaşını) öldürür. Həmin vərəsə buna görə ləyaqətsiz vərəsə kimi vərəsəlikdən kənarlaşdırılır. Lakin bu hal əsas vermir ki, göstərilən vərəsə ləyaqətsiz vərəsə kimi digər miras qoyanların (məsələn, valideynlərin, bacısının və s.) vərəsəsi olmaq hüququndan məhrum edilsin. Həmin vərəsə digər miras qoyanlar barəsində nalayiq davranışa yol verməmişdir ki, ona vərəsəlik hüququndan məhrum etmək kimi sanksiya tətbiq edilsin. (2, 7, 9)

Şərh edilən normanın məzmunundan görsənir ki, vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş şəxs yalnız məhrum olduğu miras üzrə vərəsə ola bilməz, o, başqa miras qoyanın əmlakının vərəsəsi olmaq hüququndan məhrum edilmir. Əgər şəxsin birinci miras qoyanın əmlakının vərəsəsi olmaq hüququ əlindən alınmışsa və buna ikinci miras qoyanın vərəsələri istinad edərək şəxsin ikinci miras qoyanın vərəsəliyindən məhrum etmək istəyirlərsə bu, mümkün düzgün deyildir.

Eyni zamanda miras qoyanın özü də mirasçını başqa bir mirasa görə ləyaqətsiz vərəsə kimi vərəsəlikdən kənarlaşdırılması halına istinad edərək onu öz vərəsəsindən uzaqlaşdırması özlüyündə qanun pozuntusudur. Lakin bu halı MM-in 1176-cı (Vəsiyyət üzrə vərəsəlik hüququndan məhrum etmə) maddəsində nəzərdə tutulmuş hal ilə əlaqələndirmək düzgün deyildir.

Ləyaqətsiz vərəsə tərəfindən başqa miras qoyanın əmlakına miras almaq hüququnun olması Türkiyə Respublikasının Mülki Məcəlləsində də nəzərdə tutulmuşdur (*Ətraflı məlumat üçün bax: Türk Medeni Kanunu, İctihadı Birleştirmə Kararları ve Madde Atıfları ile Birlikte, "Seçkin Yayınevi", Ankara-2009, 464 sayfa.*)

3. İddia müddətini tələb etmək hüququ

Ləyaqətsiz vərəsənin bu hüququ da normativ hüququ aktda nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, MM-in 1143-cü (Ləyaqətsiz vərəsə sayılma barəsində iddianın irəli sürülməsi müddəti) maddəsinə görə, şəxsin ləyaqətsiz vərəsə sayılması barəsində iddianı maraqlı şəxslər həmin şəxsin mirasa sahibliyə başladığı andan beş il ərzində irəli sürməlidir. (2)

Şərh edilən normanın məzmunundan görsənir ki, şəxsin hərəkətlərində ləyaqətsiz vərəsənin əlamətləri aşkar olunarsa maraqlı şəxslər şəxsin ləyaqətsiz vərəsə hesab edilməsi üçün iddia irəli sürə bilirlər, lakin bu iddia şəxsin mirasa sahibliyə başladığı andan **beş il** ərzində verilməlidir. Qanunvericilik qəti şəkildə bildirir ki, şəxsin mirasa sahibliyi başladığı andan iddia vermək müddətinin axımı başlayır. Əgər şəxs mirasdan imtina etmişsə, yaxud qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müddət ərzində mirasa sahib çıxmamışsa, yaxud məhkəmə mirasın bölgüsü zamanı onun payını açıq saxlamışsa yenə də maraqlı şəxslər şəxsin ləyaqətsiz vərəsə sayılması barədə məhkəməyə iddia ərizəsi verə bilirlər. Bu zaman iddia müddəti şəxsin mirasa sahibliyə başladığı andan deyil, məhkəməyə müraciət etmiş şəxsin mirasa sahibliyə başladığı andan hesablanır. (10) Hər bir halda mülki mübahisə zamanı ləyaqətsiz vərəsənin onu ləyaqətsiz vərəsə hesab olunmağına dair iddia tələbini ötürmüş qarşı tərəfdən qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş iddia müddətini tələb etmək hüququ vardır. İddia müddəti ilə bağlı məhkəmə prosesindən misal çəksək ümid edirəm ki, mövzumuzun aktuallığı üçün gərəkli olar. F.Həsənova Ə.Hüseynova qarşı onun ləyaqətsiz vərəsə sayılmasına və payın ləğv edilməsinə dair iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək göstərmişdir ki, o, 1956-cı ildə L.Həsənovla nikahlarını rəsmiləşdirərək ailə qurmuşlar. Birgə nikahdan dörd uşaqları olmuşdur. 1993-cü ildə L.Həsənov ölmüşdür.

Oğlu Ə.Hüseynov spitli içkilərə aludə olduğundan atası L.Həsənova və ona qarşı hədələyici hərəkətlərlə sağlığında atasına əmlakın kiməsə vəsiyyəət etməsinə imkan verməmişdir. Ə.Hüseynov 2004-cü ilə qədər ailəsi ilə birlikdə onun himayəsində yaşamasına və onun hesabına dolanmasına baxmayaraq onu öldürməklə hədələmiş, əmlakını oğurlamaq və talamaqla əmlakını öz adına keçirməyə cəhd etmiş və edir, iradəsini sərbəst ifadə etməyə imkan vermir.

F.Həsənovanın işi üzrə birinci instansiya məhkəməsi 28 iyul 2008-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia tələbini rədd edərək, qətnaməsində məhkəmə göstərmişdir ki, "...iddiaçı miras açılan vaxtdan və vərəsələr onu qəbul etdikdən on üç il sonra cavabdehin ləyaqətsiz vərəsə sayılması və vərəsəlik üzrə mirasın 1/8 hissəsinə əldə eydiyi payın ləğv edilməsi barədə tələb irəli sürmüşdür. ...Lakin iddiaçı həm mülki hüquq münasibətlərinin yarandığı müddətdə qüvvədə olan Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 73-cü maddəsinin, həm də 2000-ci il sentyabrın 1-də qüvvəyə minmiş Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 373-cü maddəsinin tələbinə riayət etməyərək qanunda nəzərdə tutulan müddətdə şəxsin ləyaqətsiz vərəsə sayılmasına və payın ləğv edilməsinə dair iddia tələbi ilə məhkəməyə müraciət etməmişdir."

Ləyaqətsiz vərəsənin aşağıdakı vəzifələri vardır:

1. Geri qaytarmaq vəzifəsi

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi ləyaqətsiz vərəsənin vəzifələrindən yalnız "geri qaytarmaq" vəzifəsi normativ hüququ aktı nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, MM-in 1142-ci (Ləyaqətsiz vərəsə sayılmış şəxsin vəzifələri) maddəsinə əsasən, əgər şəxs mirası aldıqdan sonra məhkəmə tərəfindən ləyaqətsiz vərəsə sayılarsa, vərəsəlik üzrə aldığıların hamısını bəhərlər və gəlirlər ilə birlikdə qaytarmağa borcludur. (2)

Şərh edilən maddənin məzmunundan görsənir ki, şəxs mirası aldıqdan sonra maraqlı şəxsin ərizəsi əsasında məhkəmə tərəfindən ləyaqətsiz vərəsə hesab edilərsə, o zaman vərəsəlik qaydasında aldığıların hamısını, onların bəhərləri və gəlirləri ilə birlikdə qaytamalıdır. Geri qaytarılan əmlak vərəsələr arasında bölüşdürülür. Belə ki, MM-in 1144-cü (Vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş şəxsin miras payı) maddəsinə əsasən, vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş şəxsin payı vərəsəliyə çağırılmış qalan vərəsələrə keçir və onların arasında paylarına mütənasib surətdə bölüşdürülür.

Layiq olmayan vərəsədən və vəsiyyətnamənin mətnində göstərilməklə vərəsəlik hüququndan məhrum olunmuşdan başqa, istənilən vərəsənin xeyrinə mirasdan imtina edilməsi mümkündür. Belə imtinadan digər vərəsələr məhkəməyə şikayət verə bilər (*Ətraflı məlumat üçün bax: Mülki hüquq. (Dərslük). Azərbaycan dilində. Tərcümə edən İ.Tahirov. Bakı, "Qanun" nəşriyyatı, 2006. 572 səhifə. Səhifə 347.*)

Əgər şəxs vərəsəliyi əldə edərkən mirasın yaxşılaşdırılması və yaxud genişləndirilməsi üçün öz vəsaitindən hər hansı bir miqdarda pul xərcləmişsə və sonradan o ləyaqətsiz vərəsə hesab edilərək mirasdan bütövlükdə məhrum olmuşsa, o zaman miras üçün çəkdiyi xərcləri digər vərəsələrdən tələb etmək hüququna malikdir.

Geri qaytarmaq vəzifəsi tarixə nəzər yetirsək hələ Qədim Roma hüququnda mövcud olmuşdur. Qədim Romada vicdansız sahib "hereditatis petitio" üzrə mirasdan bütün bəhərləri və artımları ilə birlikdə aldığıların hamısını iddiaçıya verməli idi, alınmış sərvətlərin təqsirli (iddia verilən andan isə həm də təsadüfi) məhv olunmasına və ya xarab olmasına görə məsuliyyəət daşıyırdı və yalnız çəkdiyi zəruri və faydalı məsrəfləri, həm də faydalı məsrəfləri onların hazırladıqları əşyaların dəyərini artırdığı qədər saxlaya bilərdi (*Ətraflı məlumat üçün bax: И.Б.Нобумску. Рона һузузу. Баки, "Қанун" нәшриууату – 1999, 224 с. сәһ. 214-215*)Geri qaytarmaq vəzifəsi eyni zamanda Rusiya Federasiyasının və Qazaxstan Respublikasının Mülki Məcəllələrində nəzərdə tutulmuşdur.

2. Xeyrinə mirasdan imtinaya yolverilməzlik (imtina vəzifəsi)

MM-in 1261-ci (Başqa şəxslərin xeyrinə imtina) maddəsinə əsasən, vərəsə miras qəbul etməkdən qanun üzrə və ya vəsiyyəət üzrə vərəsələr sırasından başqa şəxslərin xeyrinə imtina edə bilər. Ləyaqətsiz vərəsə sayılmış və ya vəsiyyətnamənin birbaşa göstərişi ilə vərəsəlik hüququndan məhrum edilmiş şəxsin xeyrinə mirasdan imtina yolverilməzdir. Bu cür imtina barəsində digər vərəsələr məhkəməyə şikayət verə bilərlər. (2)

Şərh edilən normanın məzmunundan görsənir ki, ləyaqətsiz vərəsə hesab edilmiş şəxsin (normativ hüquqi akta əsasən bu hüquq həm məhkəməyə, həm də miras qoyana verilibdir) xeyrinə mirasdan digər vərəsələrin imtina etməsi yolverilməzdir. Əgər belə bir imtina mövcud olarsa o zaman digər vərəsələr məhkəməyə bu barədə iddia ərizəsi ilə müraciət edə bilərlər. Əgər şəxs mirasdan ona düşəcək payı ləyaqətsiz vərəsənin xeyrinə imtina etmişsə və bu imtina məhkəmə tərəfindən ləğv edilmişsə o zaman miras əvvəlki vəziyyətinə qaytarılır və şəxs onu ya qəbul etməli yada ki, birdəfəlik imtina etməlidir.

Burada ləyaqətsiz vərəsənin vəzifəsi ondan ibarətdir ki, o, digər vərəsə tərəfindən ona bağışlanmış miras payını qəbul etməməli, ondan **imtina** etməlidir.

İmtina vəzifəsini yerinə yetirmək həm hüquqi, həm də nəzəri cəhətdən ləyaqətsiz vərəsənin gələcəkdə vərəsəlik və ya miras mübahisəsi açılmasında məhkəmə tərəfindən müsbət hal kimi qiymətləndirilə bilər.

Ləyaqətsiz vərəsənin göstərdiyimiz hüquqlarından və vəzifələrindən başqa da hüquqlarının və vəzifələrinin mövcud olması istisna deyil. Bu müxtəlif ölkələrin qanunvericiliklərində müəyyən hissələrdə nəzərdə tutulur. Misal üçün 22 noyabr 2001-ci ildə qəbul edilmiş Türkiyə Respublikasının Mülki Məcəlləsinin (Türkiye Cumhuriyetinin Türk Medeni Kanunu) 511-ci maddəsinə (Mirasçılıqdan çıxarma, II. Hükümləri) əsasən, mirasçılıqdan çıxarılan kimsə, mirasdan pay alamayacağı kimi; **vərəsə mübahisəsi də açə bilməz** (Bax: *Türk Medeni Kanunu, İctihadı Birleştirmə Kararları ve Madde Atıfları ile Birlikte*, "Seçkin Yayınevi", Ankara-2009, 464 s. səhifə 174).

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, "Qanun" nəşriyyatı, 2009, 68 səhifə.
2. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi. Bakı, "Hüquq ədəbiyyatı" nəşriyyatı, 2008, 768 səhifə.
3. *Türk Medeni Kanunu, İctihadı Birleştirmə Kararları ve Madde Atıfları ile Birlikte*, "Seçkin Yayınevi", Ankara-2009, 464 sayfa.
4. Nazif Kaçak, *Yeni İctihatlarla Yeni Türk Medeni Kanunu*, 2 cilt, "Seçkin Yayınevi", Ankara-2009, toplam 2511 sayfa.
5. Prof. Dr. M. Kemal Oguzman, *Miras Hukuku*. Gözden geçirilmiş 6. bası, İstanbul, "Filiz" kitab evi, 1995, seh. 364.
6. Prof. Dr. Cevdet Yavuz, *Türk Medeni Hukuku ve Borçlar Hukuku Mevzuatı, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve diğer mevzuat*, İstanbul, "Beta" Basım, yayım, dağıtım A.Ş., 1993, sah. 1082.
7. Гражданское и торговое право капиталистических стран. Учеб. Пособие / Под ред. В.П.Мозолина и М.И.Кулагина. – М.: Высш. Школа, 1980. – 382 с.
8. Гражданское и торговое право капиталистических государств. Часть 2, Изд. Международные отношения – Москва, 1984, - 302 с.
9. Sabir Allahverdiyev. *Azərbaycan Respublikasının vərəsəlik hüququ (Vərəsəlik qanunvericiliyinin kommentariyası. Mühazirə kursu. Dərs vəsaiti)*. Bakı, "Nurlan", 2004, 504 səhifə.
10. Paşa Səfərov. "Məhkəməyə müraciət hüququ və onun nəzəri problemləri", "Hüquqi dövlət və qanun" jurnalı, 2009. Bakı, 09 sayılı nömrə, 100 səhifə.

